

Josip Lučić

Zagreb

GOZZE/GUČETIĆI I TRSTENO U XV. i XVI. STOLJEĆU

Uz kratki prikaz povijesti Trstenog do XV st. dokumentira se pojava roda Gozze u Trstenom 1452. i gradnja njihova ljetnikovca i arboretuma 1494 - prije 540 odnosno 500 godina.

U 1994. godini svečano je proslavljena 500. godišnjica ljetnikovca u Trstenom. Počeo ga je graditi Ivan Marina Vita Gozze/Gučetić. Uz njega je nastao arboretum poznat ne samo u Hrvatskoj nego i u svijetu. Potrebno je upozoriti i na prvu pojavu roda Gozze u Trstenom prije 540 godina. Ovaj rad, obogaćen novim arhivskim podacima, prilog je tim dvjema obljetnicama. Predočit ćemo opći povijesni prikaz zbivanja i događaja u Trstenom do dolaska pod dubrovačku vlast god. 1399. i prilike nakon toga.

I.

Naziv mjesta *Trsteno* proizlazi od riječi *trstika*, biljke koja je ovdje bujno rasla uz izvor vode. Hrvatskog je jezičnog podrijetla.¹ Stoga smijemo pretpostaviti da se Trsteno kao organizirano društveno-gospodarsko naselje pojavilo nakon doseljenja Hrvata. Od XV st. upotrebljavalo se i talijanizirano ime *Cannosa*. i u tom nazivu temeljna je riječ *canna* = trstika.

Premda se do dubokog srednjeg vijeka nije razvilo u veće naselje, tu su živjele male skupine ljudi još u dalekoj prethistoriji. Iz vremena starijeg neolitika - a to je otprilike 10.000 do 6.000 god. prije Krista - nađeno je kod Trstenog nekoliko kamenih artefakta. Očito je da su postojali prirodni uvjeti da ljudi rade, proizvode i izdržavaju obitelj.

Prvi poznati stanovnici svakako su bili Iliri: plemena Plereja i Ardijejaca. O ilirskoj nazočnosti ima arheoloških ostataka, gradina, gomila (tumula) i sličnih tvorevina u širem području današnjeg Dubrovačkog primorja, no u Trstenom nisu pronađeni.

God. 167. prije Krista čitav prostor od današnje Albanije do lijeve obale Neretve dolazi pod rimsku vlast. Pod njom će ostati do druge polovice V st. poslje Krista, blizu 700 godina. Rimljani su ostavili kamenih spomenika, natpisa i fragmenata u Slanom i drugim primorskim lokalitetima, npr. u Smokovljanima. Jedan kameni natpis pronašao se i kod crkve Sv. Vida u Trstenom. Dodamo li tome i ranokršćanski kapitel iz V st. na istom mjestu, smijemo reći da je u današnjem Trstenom kontinuirano tekao život od pradavnih vremena.

Kad su se Slaveni i Hrvati doselili u VII stoljeću, područje Trstenog uklapa se u političko-teritorijalnu oblast Zahumlja, a na zemljopisnom prostoru Crvene Hrvatske. Zahumlje sa

1 A. Ugrenović, Trsteno. Zagreb 1953, 12.

Stonom i Pelješcem pružalo se između Neretvanske oblasti na zapadu i travunjske na istoku s granicom kod Dubrovnika, zapravo Zatona i Osojnika. Ispočetka Zahumlje je samostalno. U X stoljeću pridruženo je Hrvatskoj, u XI potpada pod Duklju, kasnije pod Rašku, ali ostaje posebna politička cjelina.

Dubrovčanima i bosanskim banovima smetalo je Zahumlje kao zemljopisno-politička jedinica. Kad su se gospodari Zahumlja, braća Branivojevići, god. 1326. htjeli potpuno osamostaliti, dubrovačka vlada i bosanski ban Stjepan Kotromanić zarate na njih i unište ih. Tada 1333. podijele Zahumlje: Dubrovčani prisvoje čitav poluotok Pelješac sa solanom u Stonu, a Bosna primorski kraj od Neretve do dubrovačkih granica. Tako je nestala zahumska oblast. Od njenog sjevernog dijela kasnije se u XV stoljeću formirala Hercegovina. Trsteno sa cijelim današnjim Dubrovačkim primorjem pripalo je bosanskoj vlasti. Bosna je izbila na more i postala susjed Dubrovčanima. To je pridonijelo njenom otvaranju prema svijetu i poboljšanju trgovačkih veza s Dubrovnikom.

Stjecanjem Pelješca Dubrovnik je osigurao svoje pomorske rute uz Mljetski, Korčulanski i Neretvanski kanal. Preuredio je solanu u Stonu, koja će tijekom idućih stoljeća (pa i danas) biti jedno od glavnih proizvodnih i rentabilnih poduzeća Republike. Izgradio je novi današnji Ston i Mali Ston.

Unatoč teritorijalnim i strategijsko-pomorskim prednostima koje su Dubrovčani tada dobili, nisu bili u cijelosti zadovoljni. Posjed na Pelješcu bio je kopnenim putem prekinut bosanskom vlašću od Neuma do Zatona, to jest na Primorju. Bojali su se da se Bosanci čvrsto usidre na tom pojasu i počnu prijetiti dubrovačkoj kopnenoj i pomorskoj sigurnosti, da sagrade nepoželjne luke i ometaju promet Koločepskim i Stonskim kanalom. Turci su već u drugoj polovici XIV stoljeća ozbiljno prijetili i nadirali prema bosanskoj i dubrovačkoj granici. Ako bi izbili na Primorje između Stona i Dubrovnika, presjekli bi mogućnost kopnene veze Dubrovnika sa Stonom, ugrožavali proizvodnju i prodaju soli, postavljali carinske barijere i sl. Ti i drugi razlozi, kao npr. da spriječe da se iz Primorja pljačkaju dubrovački trgovci, ponukalo je Dubrovčane da uz posredovanje ugarsko-hrvatskih kraljeva i moćnog velikaša Hrvoja Vukčića Hrvatinića pregovaraju s bosanskim kraljem Ostojom. Dali su mu kuću u gradu vrijednu 1.500 dukata i primili ga među svoje građane. Zauzvrat kralj Ostoja im je poveljom od 15. siječnja 1399. ustupio sve zemlje od Kurila (Petrova sela) do Stona, odnosno do Neuma "u vjeki vjekom do skončania svijeta". Nabrajaju se sela koja im je darovao. Među njima je i Trsteno.² Dubrovčani su nagradili i velikaše Hrvoja Vukčića i Radića Stankovića. Trsteno se sada prvi put spominje u povijesti pod svojim imenom. Dubrovačka je vlada čitavo Primorje organizirala u posebnu upravnu jedinicu, knežiju sa kneževim sjedištem u Slanom. Od tada se ta knežija zove *Terre Nove* ili *Slansko primorje* ili *Dubrovačko primorje*. Podijeljena je na zemljišne dijelove, na 29 decena. Vlasteli je ustupljeno 83% obradive zemlje, a pučanima 17%. Izdvojen je teren za kneževo sjedište u Slanom i za 15 crkava koje su se tada našle na tom području.³

Unutar tih 29 podijeljenih zemljišnih dijelova u Primorju, Trsteno se našlo u 21. i 22. de-

2 J. Lučić, Prošlost Dubrovačkog primorja do dolaska pod Dubrovačku republiku. Zbornik Dubrovačkog primorja i otoka, I. Dubrovnik 1986, 11-34, - isti: Stjecanje, dioba i borba za očuvanje Dubrovačkog primorja 1399-1405. Arhivski vjesnik, XI-XII, Zagreb, 1968-1969, 19-201, - isti, Uprava u Dubrovačkom (Slanskom) primorju u doba Republike. Zbornik Dubrovačkog primorja i otoka, I. Dubrovnik 1986, 41-63. - O Stonu i Malom Stonu usp. Zbornik radova u čast 650. obljetnice izgradnje Stona i Malog Stona. Ston 1987.

3 A. Kaznačić-Hrdalo, Dioba i ubikacije Slanskog primorja u doba pripojenja Dubrovniku godine 1399. Anali JAZU XVII, Dubrovnik 1979, 17-47.

cenu. Granica među njima bio je izvor, zapravo potok koji od njega teče do mora. Zapadni, 21. decen dobila je vlasteoska obitelj Crosi (Kružić). Graničio je na zapadu s decenom Brsečine, na sjeveru s decenima Mrčevo i Mravinjac i vrhovima brda. Istočni, 22. decen pripao je obitelji Benessa (Benešić). Prostirao se na istoku do decena Orašca i decena Gromača, a na sjeveru do decena Mrčevo.⁴

II.

Obitelj Gozze (Gučetići) nisu tada dobili dijelove zemlje u Trstenom, nego u Slanom, Mravinjcu i Petrovom selu, zapravo Osojniku. Ipak, uspjeli su tijekom XV stoljeća steći posjede u Trstenom. Nastojat ćemo ukazati na jedan od puteva, načina kako su do toga došli, a to je, zacijelo, preko ženidbe.

Marin Junija Crosi/Croce imao je dio i četvrtinu dijela u 21. decenu u Trstenom. Umro je 14. listopada 1451. bez muškog nasljednika. Dvjesto kćerima, Nikoleti i Maruši, oporučio je pokretnu i nepokretnu imovinu, ono što ostane kad se namiri njegova volja o drugim izdancima.⁵

Veliko vijeće je 5. I. 1452. odobrilo da se zbog udaje Nikolette, pokojnikove kćeri, smiju prodati ili založiti njegovi posjedi u Stonu, Râtu (Pelješcu), Primorju i Konavlima do visine 2.600 perpera u ime miraza i djevojačke opreme.⁶ Dana 8. I. Malo vijeće dopušta skrbnicima dviju kćeri pok. Marina Crosi da podijele njegovu pokretnu i nepokretnu imovinu kako bi Nikoleta i Maruša znale što im pripada. Ujedno Veliko vijeće dopušta Nikoletinim skrbnicima da založe ili prodaju njezin dio u ime miraza, jer ona još nije bila za udaju zbog mlade dobi (*in minore etate*).⁷

Nikoleta je, posredstvom svoga skrbnika Andrije de Babalio, sklopila 9. I. 1452. bračni ugovor (*pactum matrimoniale*) s Frankom Marina Rafaela de Goze (u daljem tekstu pisat ću prezime Gozze onako kako je zapisano u dokumentu), koji je bio punoljetan (*etatis legitime*). Andrija je obećao da će Nikoleta kad postane punoljetna (*ed etatem legitimum*) uzeti Franka za pravog i zakonitog muža po propisima Svete rimske crkve i poći u roku od osam godina u Frankovu kuću kao bračna družica (*pro consumatione matrimonii*). Skrbnik je, ujedno kao izvršitelj (epitrop) oporuke njena oca pok. Marina Crosi, obećao da će kad Nikoleta dođe u Frankovu kuću i postane njegova supruga, isplatiti Franku 2.600 perpera, i to 1.600 u ime miraza. Ta će se svota namaknuti prodajom dijela njenih nasljednih posjeda u Stonu, Pelješcu, Primorju i Konavlima - što je Veliko vijeće već dopustilo - u roku od dvije godine. Tisuću pak perpera skrbnik će dati u ime ženske odjeće (*vestes*) i nakita (*ornamenta*) za Nikoletu. Kad Franko dovede Nikoletu u kuću da se brak provede (*pro consumatione matrimonii*), dužan je napisati potvrdu o primitku miraza, odnosno 2.600 perpera (*cartem dotalem*).⁸

4 O smještaju posjeda Benessa istočno od potoka, a blizu župne crkve Sv. Vida, svjedoči još i danas sačuvan ljetnikovac. Pripadao je obitelji Benessa. Kasnije je prešao u vlasništvo obitelji Gradi a završio u rukama obitelji Resti, koja ga je srušenog u potresu 1667. obnovila god. 1753.

HIC PRIMV(m) BENESSA DOMV(m)
GRADII INDE TENEBANT, RESTIVS EVERSAM
RESTITVIT MICHAEL A(nno) D(omini) MDCCLIII

(Najprije je ovo bila kuća Benešića, zatim Gradića, a porušenu je obnovio 1753. Miho Rastić). Usp. C. Fisković, Naši graditelji i kipari XV. i XVI. stoljeća u Dubrovniku. Zagreb, 1947, 54.

5 Povijesni arhiv Dubrovnika. Testamenta 15, 19-19' (Sve su arhivske signature iz tog arhiva.)

6 Consilium maius 9, 228' - kratica CM.

7 Consilium minus 13, 39' - kratica Cm.

17. VI 1452. Malo vijeće dopušta da se prodaju namještaj i stvari iz kuće pok. Marina Junija Croxe da bi se naplatile usluge skrbnicima njegovih maloljetnih kćeri.⁹

13. VI 1452. obavljena je dioba dobara pok. Marina Croce (zapisana je 20. VII 1452.) između njegovih kćeri, a na temelju odobrenja Malog vijeća od 8. I. iste godine. Nikoletu je zastupao njen budući muž Franko (*de consensu ser Franchi Marini Raphaelis de Goze eius domine Nicolete futuri mariti*), a Marušu skrbnici Andrija de Babalio i Damjan de Menze.

Maruši su pripali vinogradi, zemlje, sela, kuće i vrtovi na Gorici u Kuparima u Župi, posjedi u Lovornom i Prijevoru u Konavlima sa svim pripadnostima i novčanim podavanjima i potraživanjima.

Nikoleta je dobila zemlje, vinograde, gospodarske kuće, seljake i vrtove u Janjini, Stonu i stonskom polju. Osim toga, dva i pol dijela zemlje u Primorju u Trstenom (*do e meza parte in Terre Noue in Tersteno cum tutte soe raxon e pertinentie*) sa svim pravima i приходima. Nikoletin dio je istodobno postao vlasništvo Franka Goze (*dechiarando che la parte che vegnera a domina Nicoleta e a ser Francho, suo marito futuro, posse esser francho vender o impignorar deli beni dela sua parte de montanza di yperperi 1600, e questo per la dote, secondo apar per lo patto matrimoniale e per la gratia del Gran consiglio che e fatta*).

Prilikom primanja baštinskog dijela svoje buduće supruge Nikolete, Franko Goze se obvezao da će dio godišnjih prihoda od tih dijelova, upotrijebiti na poboljšanje, bonifikaciju dobivenih posjeda (*bonificare possessiones sibi pervenutas*), obraditi ih i nasaditi. Svake će godine podnositi izvještaj koliko je novaca preostalo nakon tih poboljšica. Taj višak ide na račun onih 1000 perpera koji pripadaju Nikoleti u ime haljina i nakita.

Franko je oženio Nikoletu 23. XI 1459, osme godine nakon potpisivanja bračnog ugovora (9. I. 1452). Napisao je potvrdu da su prihodi, dobiveni iz posjeda primljenih da ih poboljša, dosegli svotu 1000 perpera i prebačeni su u miraz i odjeću Nikolete, njegove žene.¹⁰ Nikoleta je zacijelo te godine napunila 14 godina i stekla zakonsku dob (*etas legitima*) za udaju. Goze su stekli novi posjed - ovaj u Trstenom. To će ostati njihova trajna stoljetna baštinska zemlja.

Franko se otada češće spominje u Trstenom. Tako je 2. VIII 1488. neki Bogdan Radeljić iz Trstenog bio pomorac i umro na brodu. Njegovu imovinu preuzeo je Frankov kmet.¹¹ Dana 29. IV 1493. Franko sklapa s dvojicom seljaka, jednim iz Zatona drugim iz Trstenog, ugovor o korištenju njegove ribarske mreže.¹²

Izgleda da brak između Nikolete i Franka nije bio skladan. Nikoleta je umrla 12. IX 1494. U oporuci ostavlja Linji, svojoj nećakinji, i Rafaelu Nikole Marina de Gozze sve zemlje i vinograde u Trstenom s pravima i pripadnostima (*item lasso a Ligna nepoza mia e a ser Raphael*

8 Pacta matrimonialia 1, 63-63'. - "Etas legitima" za udaju djevojke, prema dubrovačkom Statutu, bila je 12, a za mladića 14 godina. Usp. V. Bogišić - C. Jireček, Liber Statutorum civitatis Ragusii compositus anno 1272. MH-JSM IX, 1904, IV, 76 - VIII, 29.42. - Prema zakonskoj knjizi Liber viridis, gl. 478 iz god. 1458. nevjesta je morala imati 14, a mladoženja 20 godina. Usp. Zd. Janeković-Römer, Rod i grad. Dubrovačka obitelj od XIII. do XV. stoljeća. Serija: Prilozi povijesti stanovništva Dubrovnika i okolice, knj. 4. Dubrovnik 1994, 49. - O vlasteoskim rodovima Benessa, Croce, Goze usp. I. Mahnken, Dubrovački patricijat u XIV veku. SANU Beograd, 1960, 127-131, 174-185, 233-256. i Genealoške table VI, XIV, XXXIV.

9 Cm 13, 70.

10 Diversa notariae 36, 133-134 - kratica DN. Dokument donosim u cijelosti u Dodatku.

11 DN 68, 139.

12 DN 72, 141'.

Ny(colai) Marini de Gozze tutte le terre e vigne mie in Tersteno cum tutte le sue raxone e pertinentie).¹³ Franko se tada oženio nekom Dobrulom. Umro je 9. III 1508. U oporuci određuje za svog općeg nasljednika sina Marina. Spominje i tri kćeri: Mariju, Jelušu i Lignušu. Posjedovao je zemlje u Zatonu s kućom, parkom (*zardino*) i 4 kuće za seljake; zatim dio posjeda u Topolu u Primorju i dio posjeda u Trstenom (*in terre Noue tre quarte: zoe due in Topolo et una in Tersteno*). Navodi da ga uznemirava Rafael Nikole Goze kao nasljednik posjeda Nikolette, njegove prve žene (*et perche ser Raphael Nicole de Goce me molesta come successore de Nicoletta prima uxore mia*).¹⁴

Nije sav posjed roda Croce u Trstenom prešao u vlasnost članova roda Goze. Seljak Radić Radivojević iz Trstenog 28. I. 1490. vraća, kao polovnik, Nikoleti udovici pok. Marina Miha Croxe i njenom sinu Saracinu sva prava koja je imao u kući, zemljama, plodinama i voćkama, vinogradima i drugim posjedima na imanju pok. Marina u Trstenom. Budući da je na Marinovom imanju i kući u kojoj je stanovao učinio neke poboljšice (*melioramenta*) i radove, popravke (*et labores*), na rastanku je dobio naknadu za taj posao, 28 perpera i 4 groša.¹⁵ Iduće godine, 1. II 1491, ista Nikoleta i sin joj Saracinus zalažu, kao nasljednici pok. Marina, dio i tri četvrtine dijela zemlje u Trstenom opatu Jurju (Georgio) Croxe za 600 perpera, da namaknu miraz za Mariju pok. Marina Croxe koja se udaje za Marina Šimuna de Bona.¹⁶

Pokraj Franka Marina Rafaela Goze i njegove supruge Nikolette, tijekom XV stoljeća javljaju se i drugi članovi rada Goze kao posjednici u Trstenom. Na koji su to način postigli, ne može se uvijek točno ustanoviti. Za XV stoljeće ne dostaju u cijelosti notarske knjige o kupoprodajama (*Venditiones cancellariae*). Nisu na broju ni notarske knjige o privatno-pravnim odnosima, diobama, zalozima, ustupanjima, darovanjima zemlje, oporukama, agranim ugovorima i sl. kao što su *Diversa cancellariae* i *Diversa notariae*. Unatoč tome mogu se učiti i doznati članovi roda Goze koji su tada živjeli u Trstenom.

Stjepan Benessa, Marin Benedikta Gondola, Marin Vita Klementa Goze i Andrija Babalio držali su, zacijelo u zakupu, općinske mlinove u Trstenom. Prvog XII 1455. odlučili su sagraditi još jedan mlin i stupu za pranje, tučenje i čišćenje vune (*unum molinum ... et unum fullum super dicta aqua de Terstena*). Sporazumjeli su se s Markom Budinićem i Božićkom Milobratovićem iz Šumeta da to izvedu s materijalom naručioaca. Posao moraju zgotoviti kroz 3 mjeseca za plaću od 32 perpera.¹⁷ Kasnije se, 25. II 1479, spominje Franjo Marina Goze koji je polovicu svog vlasništva nad mlinovima i stupama u Trstenom prepustio Andriji Franje Benessa zbog duga.¹⁸

Posebnu pozornost privlači pojava Ivana Marina Vite Goze (ser Johannes Marini Vite de Goze). On je 27. III 1488. obvezao drvodjelca Nikolu Lukšića iz Gruža da mu kroz 4 mjeseca sagradi mlin u Trstenom nad potokom gdje su drugi mlinovi. To će, zapravo, biti kamena kuća od hrapavo isklesana kamena (*unam domum de muro muratam more greco*). Prilagodena i dovoljno velika za mlin, nešto veća od drugih mlinarskih kuća u Trstenom. U toj kući iznad vode

13 Testamenta 27, 36-37.

14 Testamenta 30, 62' - 64.

15 DN 69, 170.

16 DN 70, 120.

17 Diversa cancellariae 65, 126' - kratica DC.

18 DN 63, 178.

podići će dobru, lijepu i potpunu mlinicu s mlinskim kamenom, žrvnjem, željezarijom i drvenarijom i svim ostalim potrebnim priborom i alatima, tako da ništa ne nedostaje kući ili mlinici. Sve mora biti urađeno dobro i solidno. Materijal će nabaviti izvođač. Za posao izgradnje kuće i mlinice dobit će 130 perpera. Ako ne zgotove kuću i mlinicu u ugovorenom roku, naručilac će posao povjeriti drugome na trošak izvođača. Taj će mu također morati nadoknaditi štetu koja će nastati jer mlinica ne radi. U slučaju da izvođač umre, neće se tražiti naknada.¹⁹

Posao s mlincom je, zacijelo, dobro krenuo. Skupivši dosta novca, odlučuje nedaleko mlinice i njene kuće sagraditi ljetnikovac. Tada taj Ivan Marina Vita Goze 10. XII 1494. sklapa ugovor s Bartolom i Franjom Karlič, klesarima iz Korčule. Oni će mu dostaviti, najkasnije do svibnja iduće godine u luci ispod Trstenog (*alla marina sotto Tersteno*) gotove isklesane kamene predmete iz korčulanskog kamenoloma: troja vrata, pet prozora, ormar po uzorcima kakvi su u kući Marina Andrije Ragnina na Lopudu; šest obliih prozora kakvi su u dućanu Ivana Luke Sorga na Placi; pilo za salu (veliku sobu) s dvije ploče i 4 stupa sa svodom, s malim lukovima iznad i nogostupom; dva kamina kakvi su kod Junija Sigismunda Giorgi u Gružu sa zupcima lavlje glave; 54 zubaca i još njih 30; zatim 26 stupova za pergolu kakvi su kod spomenutog Junija; pilo za kuhinju koje će izraditi besplatno. Na račun tog posla dobit će deset zlatnih dukata.²⁰

Ljetnikovac je u cijelosti izgrađen do 1502, kako piše na poznatom natpisu istočno pokraj kuće.²¹ Na njemu je uklesano i ime vlasnika: DOMVS IO(hannis) GOT(ii) - MDII. Ivan Marina Vita Goze umro je 1519. u Trstenom (*defuncti in Tersteno*).²²

Od 1494, odnosno 1502. Trsteno ulazi ne samo u kulturno-ladnjsku dubrovačku povijest. Postaje tijekom vremena sudionikom jedinstvene pojave u hrvatskom prostoru u botaničkom, šumarskom, poljoprivrednom i hortikulturnom pogledu. Dodajmo k tom da je izrastao u kulturno-povijesni spomenik prvorazrednog značaja, koji je već stoljećima i europska zanimljivost.²³

III.

Kakve su bile prilike u Trstenom koje su mogle uvjetovati pojavu ovog ljetnikovca i parka (arboretuma)? U mjestu je župna crkva Sv. Vida s grobljem i vrtom. Oko nje su seoske i druge kuće.²⁴ Najbrojnije stanovništvo su seljaci - *villanus, vilicus, homo, polovnicus*. Obraduju vlasteoske i drugih vlasnika zemlje. Sastavni su dio imanja. Prelaze od jednog do drugog zemljovlasnika prilikom diobe i kupoprodaje. Stanuju u kućama od suhozida (*maceria*) uz koje su njihove okućnice (*orto*) i obori (*caxe, orti e obori dela habitation de villani*). Imaju pravo

19 DN 68, 82. - To je, zacijelo, ona mlinica i kuća koja se danas nalaze istočno od ljetnikovca u arboretumu u Trstenom.

20 DN 74, 104' - 105. - Prvi je upozorio na taj dokument C. Fisković, n.dj. 79. Objavljujem ga u cijelosti u Dodatku.

21 Prijevod: "Dičim se susjedima, no još više se ponosim vodom, zdravim podnebljem i obradom svijetloga gospodara. Evo ti, putniče, očitih tragova ljudskog roda, gdje valjano umijeće usavršava divlju prirodu" - Ugrenović, n.dj. 46.

22 Testamenta 32, 194' - 195. - C. Fisković je utvrdio da ga se ne smije zamijeniti s Ivanom Stjepana Goze, pjesnikom koji je umro 1502. Testamenta 28, 160' - 166. - Fisković, n.dj. 75.

23 Ugrenović, n.dj. 6-7, 54.

24 "giexia, zimitorio et orto e intorno la dicta giexia in Tersteno cum tutti edificii intorno la dicta giexia" - 29. I. 1465. DN 48, 103.

napustiti gospodarara. Tada im se nadoknađuju poboljšice (*melioramenta*) koje su učinili na imanju i dobivaju polovicu plodina koja im pripada. Smiju prodati svoju polovicu prinosa, kao i kuću s oborom i vrtom, zacijelo u sporazumu s gospodarom. Obrađivali su zemlju (*terra*), vinograde (*vinee*), sadili voćke (*fructus*) i drugo drveće (*arbores*).²⁵ Uzimali su od Dubrovčana svinje na ispašu u nekoj vrsti ortakluka, gospodarskog ugovora posebice u stočarstvu (*ad soci-dam*). Vlasnik daje svinje da ih hrani i uzdržava, priplod se dijeli na polovicu.²⁶ Za stoku sitnog i krupnog zuba postojala su ispašišta (*terre de pashuo*).²⁷ Zbog razvijenog stočarstva bilo je dosta gnoja za vlastite potrebe i prodaju.²⁸ Izvor vode i njen pad u toku prema moru omogućavao je da se nad potokom podignu mlinovi i stupe za pranje i čišćenje vune (*aqua di molini*),²⁹ gdje su mještani nalazili zaposlenje. Višak radne snage odlazio je u Dubrovnik i upošljavao se u trgovačkim i uslužnim djelatnostima.³⁰ Išli su raditi i u druga mjesta izvan Trstenog.³¹

Trsteno leži na priobalnom položaju. Pri moru je bila prikladna lučica s orsanom (*cum ar-sano alla marina*).³² More im je omogućavalo da se bave i ribolovom.³³ Pojedinci se otiskuju kao mornari na dalje plovidbe. Tako je Bartol Stojanović umro na brodu kod Barlette, (*Barulum*) kod barletskih solana (*ad salinas Baroli*). Njegovu ostavštinu primio je 2. VIII 1488. stric mu Bogdan Radeljić iz Trstenog, kmet Frana Marina Rafaela Goze. Imovina je bila: jedna kutija (škrinja) u kojoj je odijelo od mostarela, par novih suknenih cipela (papuča), drugi par kožnatih cipela žute boje, jedna crna kapa i druga od sukna, jedan prsluk od bijele vunene tkanine, dvije košulje, dva para čarapa, gunj (*sclavinam*), vreća, mač, bijele sandale, jedan dukat i druge sitnice, npr. posudice, zacijelo za pripremanje hrane, male vrijednosti.³⁴ Dosta skroman inventar i imovina.

Navedeni primjeri su odraz sveukupnosti grana proizvodnje i gospodarstva u Trstenom u to doba. Te djelatnosti - osim izrazitog mlinarstva - više manje su zajedničke svim selima i naseljima Dubrovačkog primorja. Postoji još nešto u čemu Trsteno odskae od ostalog dijela Primorja. To su *zardini* = "džardini", vrtovi, perivoji. Njih, istina, ima i u drugim mjestima Primorja, ali su u Trstenom najviše došli do izražaja. Kad su 29. I. 1465. Franjo Marina Benesse i Marija udovica pok. Stjepana Marina Benesse i drugi Stjepanovi nasljednici podijelili poko-

25 DN 48, 103, - 66, 31-34', - 69, 170. - DC 83, 185'. - Općenito o agrarnim odnosima usp. D. Roller, Agrarno-proizvodni odnosi na području Dubrovačke republike od XIII. do XV. stoljeća. Zagreb, 1955.

26 22. X. 1492. Radin iz Trstenog prima dvije skotne krmače da ih hrani. Polovica priploda ide vlasniku Antunu de Bizia. Ako koja svinja crkne, seljak mora vlasniku pokazati kožu. Dc 89, 44'.

27 DN 48, 106.

28 Na 6. i 7. IV 1489. Marko Radeljević, Damjan Pribuljinović i Petar Vukmirović, svi iz Trstenog, obvezuju se donijeti na Lopud Marinu Ragnina 200 vreća dobrog gnoja. - DC 86, 186, 186'.

29 DC 65, 126' - DN 48, 104.

30 Na 6. VIII. 1493. Nikola Radeljević iz Trstenog dolazi u Dubrovnik kod Pavla Nikole Goze služiti mu i raditi 3 godine u trgovini i u vunarskom obrtu (ad apotecam et servitii artis lane). Kroz to vrijeme dobit će stan, hranu, odjeću obuću i njegu u slučaju bolesti. Na kraju službe primit će 15 perpera. - DC 89, 148.

31 Na 7. V. 1493. Vukač Radojević, Ivan Kajinović, Božidar Milutović, Nikola Dobrilović, svi iz Trstenog, odlaze na Šipan na imanje Rafaela Goze graditi mu suhomedu po cijeni 2 i pol groša po dužini pasa (passus). - DN 72, 45.

32 DN 48, 105.

33 Na 29. IV. 1493. Franjo Marina Rafaela Goze daje svoju mrežu (tratu) Lukši Sarakoviću iz Obrova kod Zatona i Dabiši Cvjetkoviću iz Trstenog. Od dobiti ulova ribe Franji pripada trećina, a njima dvije trećine. - DN 72, 141'.

34 DN 68, 139.

gnikov posjed u Trstenom, u diobenom dokumentu spominju se: zemlje i "džardin" zvan Selišta (*terre e zardino chiamato Selista*); "džardini" i zemlje iznad kojih su kuća i ostale zgrade (*zardini e terre supra la quele si el caxa et altri edificiui*); čestice "džardina" (*tute peze delo zardin*).³⁵ U "džardinima" se spominju kuće koje su, očito, ljetnikovci.

Drugi podatak je još jasniji. Marin Šimuna Bona, kao zastupnik (*procurator*) Nikolette udovice i nasljednice dobra Marina Miha Croce, sklopio je 29. IX 1487. ugovor s Bartolom i Marojem Cibranovićem iz Gruža. Oni će obzidati "džardin" u Trstenom i uklopiti ga u Nikoletin posjed, izgraditi kuću od grubo isklesanog kamena (*murare unum zardinum in Tersteno et adiunctare domui possedi ipsius domine Nicolette et ipsam ellevere de petris smaratis siue ad grecescam*). Marin će majstorima dopremiti vapno i kredu (finu bijelu glinu) ili pijesak i kamenje ukoliko ga ne bude na licu mjesta, jer su tu suhomede (*debeat eis dare calcem et creatam siue sabionam et lapides casu quod non essent in dicto loco ad satisfactionum, quia ibi sunt maceria*). Majstori će izdubiti temelje i podići zidove do visine kako odredi Marin. Među oko "džardina" i kuću sagrađit će kroz deset godina.³⁶

U Trstenom su, dakle, bili vrtovi, perivoji u kojima su postojale ili su se gradile kuće, zapravo, ljetnikovci, jer "džardini" nisu proizvodno zemljište. S obzirom na te okolnosti razumljivo je zašto je i Ivan Marina Vita Goze 10. XII 1494. odlučio podići ljetnikovac na svom posjedu, vrtu u Trstenom.

Ivanov pothvat zacijelo je odraz onodobnih poduzetničkih prilika. Kroz XV i u početku XVI stoljeća na dubrovačkom teritoriju bila se razvila velika građevinska djelatnost, posebice u zidanju kuća i palača. Pojedini vlastelin gradio je u kratkom roku i više kuća. tada nastaju ljetnikovci Bona-Gradi i Majstorović u Gružu; Sorgo, Pozza i Giorgi u Lapadu; Caboga u Batahovini; Giorgi na Lopudu; Bona u Ponikvama. Na isti način mnoge javne zgrade, zidine, kule i sakralni i polusakralni objekti: Revelin, Bokar, Minčeta, lukobran "Kaše", Knežev dvor, Gradski zvonik, Divona, vodovod iz Šumeta, Velika i Mala Onofrijeva česma, palače Ragnina i Caboga te kluatar dominikanaca u gradu, franjevački samostan u Orebićima i Lopudu itd.³⁷

Taj opći zamah gradnje novih ladanjskih zgrada obuzeo je, očito, Ivana Marina Vita Goze, pa je 1494. počeo graditi ovaj ljetnikovac u Trstenom. Kaže se da je to mjesto odabrao zbog padine izložene suncu i obilja vode koja daje podlogu vegetaciji higrofilnog značenja; da je tu, zbog toga, najpogodniji teren za obrađivanje u dubrovačkoj okolici.³⁸ Tim nespornim pretpostavkama dodajmo da je ljetnikovac, ne samo on jedini, podignut pokraj mora na uzvisini, ali ne odveć blizu da bi ga uništavala morska erozija i sol. Ispod njega je na obali prirodno pristanište za dovoz ljudi, robe, materijala, namirnica i sl. Stari Dubrovčani su se na svoja imanja ili u službene obilaskе teritorija radije vozili brodom nego jahali na konju kopnom.

35 DN 48, 103-106.

36 DC 86, 188'.

37 C. Fisković, n.dj. 63-71. - L. Beritić, Utvrdjena grada Dubrovnika, Zagreb, 1955, 71-100, - M. Planić - Lončarić, Planirana izgradnja na području Dubrovačke republike. Zagreb 1990, passim, - N. Grujić, Ladanjska arhitektura dubrovačkog područja. Zagreb 1991, passim, - Rasprave M. Preloga, M. Planić-Lončarić, N. Grujić, A. Badurine i I. Fiskovića, u Zbornik radova "Zlatno doba Dubrovnika XV. i XVI. stoljeća". Zagreb, 1987.

38 Ugrenović, n.dj. 12-20. - A. Deanović, Perivoj Gučetić u Arboretumu Trsteno - pitanje njegove reintegracije i prezentacije. Rad JAZU 379, 1978, 201-202.

IV.

Ljetnikovac i imanje u Trstenom Gozze su tijekom XVI stoljeća uredili tako da je primio arkadijski ugođaj. Gozze su bili, unutar dubrovačkih vlasteoskih rodova, jedni među najplodnijim i najbrojnijim, veoma utjecajnim na političkom, upravnom, gospodarskom, crkvenom i znanstvenom polju. Mimoići ćemo njihovo ponaosob spominjanje kao brodovlasnika, trgovaca, zemljoposjednika, kućevlasnika i biskupa, te kao dubrovačkih knezova, senatora, maloviječnika i poklisara.³⁹ Zadržat ćemo se na renesansnom filozofu Niku Vita Gozze (1549-1610).⁴⁰ Pisao je knjige na latinskom i talijanskom. Najradije je boravio u Trstenom, zgotovivši tu veliki broj svojih djela, što posebice ističe. Uživa u svježem svitanju sunca i ugodnosti zore u toplom ljetu. Tada bilježi razgovor *Fiore Zuzori et Maria Gondola*, to jest između umne i lijepe Cvijete Zuzorić, čije je obiteljsko imanje bilo u susjednim Brsečinama, i svoje, jednako tako izobražene žene Mare iz roda Gondola. U tom razgovoru, zapravo, izlaže svoje misli o ljubavi.⁴¹ Na isti način govori i drugom zgodom, kad opet umeće razgovor između Cvijete Zuzorić i svoje žene Mare o ljepoti. Hvali svoj vrt u kojemu je ugodan hlad pokraj bistrog potoka.⁴²

U Trstenom razgovara sa svojim prijateljem, također filozofom, Mihom Monaldijem.⁴³ Opisuje kako ga je Monaldi posjećivao i s njime razgovarao.⁴⁴ Zacijelo najljepši opis svog Trstenog dao je u djelu "O upravljanju obitelji". Tu razgovara sa Stjepanom Nika Bona između ostalog i o gradnji kuća i ljetnikovaca.⁴⁵

Preko tih Gučetićevih filozofskih djela, koja su se čitala u kulturnoj Europi, pročulo se Trsteno, posebice ljetnikovac. To je arkadijsko mjesto s ugođajem koje potiče na razgovore s pomoću kojih se dolazi do dubokih književno-filozofskih i upravno-pravnih misli i ostvarenja. Dodajmo da je Niko Gozze 1609. bio sedmi put izabran za kneza, rektora.⁴⁶ Tada su mu u

39 O istaknutim članovima roda Gozze usp. S. Razzi, *La storia di Ragusa*. Dubrovnik 1903, 109, 114, 116, 132, 162, 191, 253 i d. - Mahnken, n.dj. 253. - Ugrenović, n.dj. 17-20.

40 O njemu usp. monografiju Lj. Šifler-Premec, Nikola Gučetić, Zagreb 1977.

41 "Se io havessi saputo, che vi foste leuata di letto così per tempo, Gondolina mia dolcissima, io ancora mi sarei leuata per accompagnarui, et goder con voi l'alba rugiadosa, et nuoua poi che in questa stagione tanto calda, quel fresco solo si prende, che la dolce, et soave aurora ci spira" - Dialogo d'amore detto Antos secondo la mente di Platone. Composto da M. Nicolò Vito di Gozze. Venetia 1581. str. 1.

42 "Pocia c'habbiamo veduto il vostro vago, et bel giardino, Gondola mia gentile, pregoui, che ce n'andiamo à seder all'ombra di quella bella felice à canto àquel ruscello di limpid'acqua, per passar più felicemente queste hore del caldo" - Dialogo della bellezza detto Antos. Secondo la mente di Platone. Composto da M. Nicolò Vito di Gozze. Venetia 1591, str. 1. - O Cvijeti Zuzorić i Mari Gondola i ugođaju ovih razgovora usp. Zd. Marković, *Pjesnikinje starog Dubrovnika*. Zagreb 1970, str. 57-111.

43 O M. Monaldiju usp. monografiju, Lj. Schiffler-Premec, Miho Monaldi. Ličnost i djelo. Zagreb, 1984.

44 "Messer Michiel Monaldi ... molto mio domestico, questo l'estate passata veggendomi stare la maggior parte del giorno in casa ... mi venne un dì à visitare ... commincio meco in questa maniera à ragionare" - Discorsi di M. Nicolò Vito di Gozze ... sopra le Methere d'Aristotile ridotti in dialogo et diuisi in quatro giornate. Venezia 1585, str. 1.

45 "Dialogo, che io ho fatto, ragionando domesticamente in Villa con in mio amoreuole et non mai à pieno lodato Sig(nor) Stefano Nicilò di Bona intorno il Gouerno della Famiglia ... Di Villa non meno da quella, che in Arcadia fu anticamente il di primo dell'Anno MDXXCIX." - Governo della famiglia, di M. Nicolò di Gozze, Venetia, 1589, str.2-3. O položaju kuće na str. 12-13. - Rasprave "O ljudskoj duši" (De Anima) i "O demonima" (De Daemonis) iz god. 1592. ostale su u rukopisu. Pisao ih je također u Trstenom. Usp. Šifler-Premec, Nikola Gučetić, str. 81. - Isp. još N. Grujić, u "Zlatno doba Dubrovnika XV. i XVI. stoljeća" str. 313.

46 CM 31, 206.

Trstenom došli čestitati članovi Velikog vijeća.⁴⁷

1667. potres je jako ošteti, gotovo srušio ljetnikovac. Popravljen je, ali nije sačuvao u cijelosti svoju negdašnju izvornost.

1736. podiže se u vrtu česma "Neptun".

Nakon pada Republike, za vrijeme francuske uprave, francuski arhitekt Martin Pierre Gautier izradio je 1810. velike nacрте za gradnju novog ljetnikovca i preuređenje čitavog parka. Nije se ostvarilo.

Posljedni Gozze - vlasnik ljetnikovca i arboretuma - bio je Vito Gozze-Bassegli. Umro je 1950.⁴⁸

Arboretum i ljetnikovac sada su pod pokroviteljstvom i u vlasništvu HAZU.

47 J. Bersa, Dubrovačke slike i prilike. Zagreb, 1940, 156-157.

48 Ugrenović, n.dj. 48.

DODATAK - ADDITAMENTUM

I.

Die XX Jullii 1452.

Parzogna deli beni stabili de quondam ser Marini Junii de Croxe.

Hec est divisio seu parzogna bonurum stabilium filiarum quondam ser Marini de Croxe, videlicet domine Nicolete, et domine Marusse. Que divisio facta fuit per dominam Nicoleta de consensu ser Franchi Marini Raphaelis de Goze eius domine Nicolete futuri mariti, et de consensu ser Andree de Babalio et ser Damiani de Menze tutorum domine Marusse, iuxta liberatem Minoris consilii, de quo patet in libro Minoris consilii sub die (8. I.) 1452. Que parzogna portata fuit in scriptis michi notario die XIII jullii presentis ad hoc, ut dictus ser Andreas de Babalio et ser Damianus de Menze, tutores predicti possent eligere pro dicta domina Marussa infra debitum tempus iuxta ordines et consuetutines civitatis Ragusii, quam partem vellent dicte divisionis seu parzogne. Cuius quidem tenor talis est, videlicet:

MCCCC^o LII a di XIII luglio parzogna et division deli beni stabili dele fiole de ser Marino Zu(nii) de Croxe, zoe domina Nicoleta et domina Marussa fatte parte. ... uno de sotto se contien. Quod questa parzogna e fatta per domina Nicoleta de consentimiento de ser Francho Mar(ini) Ra(phaelis) de Goze marito suo futuro et de consentimiento de li tudori de domina Marussa secondo la liberta del Menor Conselio.

Prima pars. Una parte prima demo a questa parte tutte vigne e terre e vila, case, et orti in Breno chiamato Cupari a Goriza con tutte soe raxon e pertinentie, et affitti deli vilani, e cum angaridio che paga la dicta possession, zoe yperperi 2 grossi 3.

Item demo ala detta prima parte, parte tre in Canal, zoe parte una e meza in Louorno, e parte una e meza a Priuor con tutte soe raxon e pertinentie.

Item ala detta prima parte abia tutti debiti de li vilani de Breno e de Canal dechiarando che la sopradeta parte debia pagar ala sopradeta parte debia pagar ala segunda parte de proprii denari de questa prima parte in contadi yperperorum 150.

Item demo ala deta prima parte se sera alguna parte deli dexeni de Breno, sia a questa parte.

Quam quidem primam partem suprascriptam, predicti ser Andreas de Babalo et ser Damianus de Menze tutores suprascripte Marusse hodie, videlicet die XX jullii 1452 elegerunt pro ipsa domina Marussa in presentia ser Franchi de Goze suprascripta. Renunciando.

Seconda pars. Parte seconda demo a questa parte segunda tutte terre e vigne, casamenti, vilani et orti de parte una posta in Janina et in Stagno e in pian in Stagno, e tuto altro che el detto quondam ser Marin de Croxi posedete et ebbe in Janina e in Stagno e in pian de Stagno quello ebe o li pertinesse per algun modo con tutte soe raxon e pertinetie, sia a questa segunda parte. La qual parte debia pagar angaridio che paga al presente, zoe yperperi VIII, grossi VIII, zoe yperperi noue e grossi noue.

Item demo a questa segunda parte do e meza in Terre noue in Tersteno cum tutte soe raxon e pertinencie.

Item la detta parte abia tutti debiti de li vilani de Ponta e Stagno e Terre noue.

Item volemo che la prima parte debia dar e pagar a questa segunda parte deli proprii soi denari yperperorum 150, zoe quelli yperperi 150 deli quali se fa mention in prima parte.

Dechiarando che la parte che vegnera a domina Nicoleta e a ser Franchu suo marito futuro, posse esser franchu vender o impignorar deli beni dela sua parte de montanza di yperperi 1600, e questo per la dota secondo apar per lo patto matrimonial e per la gratia del Gran conselio che e fatta.

E suprascripta seconda pars tetigit dominam Nicoletam et ser Franchum eius futurum maritum. Quam partem acceperunt pro sua. Renunciando. Hec autem etc. Judex et testis, ut supra.

Die XX jullii suprascripti. Predicti ser Andreas de Babalio et ser Damianus de Menze tutores, ut supra, et ser Franchus Mar(ini) Ra(phaelis) de Goze tamquam futurus maritus domine Nicolete, declauerunt de comuni concordia, quod si qua debita antiqua illorum de Croxe, quorum fuerunt suprascripta bona ambarum partium reperentur, que solui oporteret ambe ipse partes ad dicta debita teneantur et obligate fuit communiter. Item declaverunt, quod ser Andreas de Babalio sit liber et franchus a plezaria et promissione per eum factam in pacto matrimoniali dictorum ser Franchi et domine Nicolete, de quo pacto apparet in libro pactorum matrimonialium sub die VIII Januarii 1452, attento quod facta est parzogna de bonis suprascriptis. Quam suprascripti ser Franchus Marini de Gonze tetigit sua pars dictam dominam Nicoletam et ser Franchum, ut supra continetur. Et ita predictus ser Franchus absoluit et liberauit dictum ser Andream ab omni promissione et plegaria predicta.

Item declauerunt, quod suprascriptus ser Franchus de introitibus et fructibus bonorum sibi et uxori sue, ut supra peruentorum, annuatim percipiendis debeat, iuxta discretionem ipsius ser Franchi bonificare possessiones suprascriptas sibi peruentas, in faciendo pastinare, et alias oportunitates facere, prout sibi ser Franchu placuerit. Et de eo quod supererit ultra expensas fiendas per ipsum ser Franchum, ut supra, ipse ser Franchus debeat iuxta suam discretionem et conscientiam facere fieri scripturam oportunam in notaria uel canzellaria Ragusii de anno in annum notando quantitates pecuniarias que supererunt. Ad hoc, ut debito tempore possit fieri vestes et ornamenta dicte domine Nicolete. Renunciando. Hec autem carta etc. Judex et testis ut supra.

Die ultimo januarii 1454 ser Franchus Marini Rafaelis de Goze nomine et tamquam maritus domine Nicolete suprascripte, pro quo tamen de rato promisit, confessus fuit habuisse et recepisse a ser Andreas de Babalio, tamquam tutore domine Marusse filie quondam ser Marini Junii de Croxe yperperos 150, de quibus fit mentio in prima parte suprascripte diuisionis. Quos yperperos 150 dicta prima pars obligata erat dare secunda parti, ut supra apparet. Renunciando. Judex ser Jace de Georgio et testis ut supra. (In margine: cassum quia confessi yperperi 150 sunt inclusi in carta dotali die 23 nouembris 1459.)

In margine: Die 23 nouembris 1459 tutores ser Marini Junii de Croxe, videlicet ser Andreas de Babalio et ser Damianus de Menze confessi fuerunt, quod ser Franchus confessus ispis dedit et consignavit bonam rationem de introitibus confessis, qui introitus conversi sunt in dotem et vestimenta domine Nicolete uxoris ipsius ser Franchi.

Diversa notariae 36, 133-134.

II.

Die X Decembris 1494.

Ser Johannes Marini de Goze ex una parte, et Bartholus et Franciscus Charlichy lapicide

de Corzola ex altera parte, unanimiter et concorditer tulerunt notario cathastici suprascripti et pro tutela ipsarum partium tenoris subsequentis, videlicet:

Bartholo et Francisco Charlich de Corzula tagliapetre obligando se et tuti li beni soi a miglior tenente, hano promesso et conuenuto a ser Johanne Mar(ini) Vite de Goze presente et acceptante de dare et consignar al dicto ser Johanne alla marina sotto Tersteno, al piu tardi per tuto magio proxime futuro li infrascritti lauoreri de scarpello di Corzula, boni et belli ad laude de chadauno bono scharpionicho, videlicet:

Primo, porta una larga brazarum 2 et 1/2, alta brazarum 4 con denti.

Item secunda porta larga brazarum 2, alta brazarum 4 cum li denti.

Item terza porta larga brazarum 1 et 1/4, alta brazarum 3 et 1/2.

Item finestre cinque large brazarum 1 et 1/4, alte brazarum 2 et 1/4 chadauna.

Item armaro uno largo brazarum 2, alto brazarum 3 et 1/4.

Et questo sopradicto lavorero allo morello secondo et in casa de ser Marin And(ree) de Ragnina alla Isola di mezzo, al prexio de grosso uno, pizoli vinti lo palmo.

Item fenestre sei tonde al mondo di quello est in botega de ser Zoganne Lu(ce) di Sorgo alla Piazza, a perperi quatro, grossi tre per chadaunna de le dicte sei fenestre.

Item pillo uno per sala longo brazarum 2 et 1/4, largo brazo I dentro via cum due pianthe et colone quatro et cum arco de sopra com archeti et una pedata per perperi sei.

Item due chaminate al modo et morello de quallo de ser Zugno Sig(ismundi) de Zorzi in Grauosa cum li denti di testa di lion a perperi cinque, grossi sei per chadauna.

Item denti numero 54. Item denti incastrati numero 30 et grosso uno, pizuli diexe per chadauno.

Item colone numero 26 per pergolata secondo sono quelle de ser Zugno Sig(ismundi) de Zorzi in suo zardino in Grauosa, al prexio che ha comprato et dicto ser Zugno le sue.

Item pillo uno per cosina longo brazarum 2, largo brazo uno cum una piantha e colone due. Et questo sopradicto pilo dicunt dar dicti Bartholo et Francesco senza pagamento.

Et confessano li dicti Bartholo et Francesco hauer habuto et receputo dal dicto ser Zohanne in raxon et conto de li dicti lavoreri ducati d oro diexe. Unde etc. Hec autem carta etc. Judex et testes ultrascripti.

Diversa notariae 74, 104'-105.

Josip Lučić

THE GOZZE/GUČETIĆI FAMILY AND TRSTENO
IN THE 15TH AND 16TH CENTURY

Summary

When the Ragusans acquired the area of Dubrovačko primorje in 1399, the complete territory was divided into 29 parcels (decena) and mostly conveyed to the nobility (nobiles). In that way Trsteno was claimed part of Dubrovnik Republic.

The author reveals that the noble families of Benessa and Croce gained land in Trsteno whereas the members of the Gozze/Gučetić family obtained estate there by marrying a Croce in 1452. It has remained in the continuous possession of the Gozzes ever since.

The villagers of Trsteno engaged themselves in farming, fishing, seafaring and milling. They also rendered their services in Dubrovnik.

The author stresses that the 15th century Trsteno flourished with numerous gardens, parks (zardini) owing to the richness in spring water, sunshine and the vicinity of the sea. Ivan Marina Vita Gozze (Johannes Marini Vita de Gozze) started building his summer residence there in 1494. The world-wide famous botanical park / arboretum grew alongside with the residence.

Immersed in such delightful and easing atmosphere, the Ragusan renaissance philosopher Nikola Vita Gozze (1549-1610) wrote the works: "Dialogo d'amore detto Antos", Venezia 1581, then "Dialogo della bellezza", Venezia 1591, "Discorsi... sopra le Metheore d'Aristotile", Venezia 1585 and "Governo della famiglia", Venezia 1589.